

keresztül közvetlenül hozzá lehetne férni a MARC rekordok szolgáltatóinak adatbázisaihoz. Így mód nyílna a szabványosított formájú, osztott katalogizálásra, amely a helyi rendszerek számára nemcsak közvetett segítséget nyújtana.

/HIGHSMITH, A. L.: Processing systems and the man/machine interface. = Information Technology and Libraries, 5. köt. 4. sz. 1986. p. 267–279./

(Orendi Katalin)

A VINITI mágnesszalagos szolgáltatásainak felhasználása az NDK-ban

Az NDK-ban számítógépes szakmai tájékoztatási rendszer létrehozásán munkálkodnak. A Központi Tájékoztatási és Dokumentációs Intézet (*Zentralinstitut für Information und Dokumentation = ZIID*) központi adatbankot épített ki, amely bel- és külföldi, publikált, nem publikált és belső használatra szánt dokumentumokról tartalmaz információkat, amelyek alapján kérésre másolatot szolgáltat. A központi adatbank első lépcsője 1986 második félévében lett működőképes. Évente több mint két és fél millió dokumentumot regisztrál: nyilvántartja a kereskedelmi forgalomba nem kerülő irodalmat, a szovjet *VINITI*-től átvész bizonyos mágnesszalagos szolgáltatásokat, keresést végez a moszkvai *Nemzetközi Tudományos és Műszaki Információs Központ* állományában, főként a *Tudományos Kutatások Nemzetközi Specializált Információs Rendszer* adatbázisában.

A VINITI munkatársai adatbázisukba évente kb. 1,17 millió tételt választanak ki 19 ezer időszaki kiadványból, 200 ezer találmányi leírásból, 10 ezer monográfiából és gyűjteményes kötetből, több ezer szabványból. A dokumentumok a világ 130 országából származnak és 66 nyelven íródtak. A folyóiratcikkek aránya 20–70%, a konferenciaanyagoké 6–20%, a szabadalmaké 0–55%, a szabványoké 1–2%, a deponált cikkeké 1–7%. Főként angol és orosz nyelvű forrásokból válogatnak, a német nyelvűek részesedése 10–20%, a franciáké 4–5%, a japánoké 12,7%.

A VINITI mágnesszalagos szolgáltatásai aktualizálásáról az 1. táblázat ad áttekintést.

A VINITI rubrikátorának anyagát a ZIID szakterületenként közreadta mikrofilmlapon német fordításban. A használók figyelmét felhívják az egyes referálólapok éves tárgyszómutatóira is.

Az NDK megvásárolja a VINITI valamennyi mágnesszalagos szolgáltatását a Fizika sorozat kivételével. A felhasználás szervezeti és technológiai kérdéseit a ZIID koordinálja. Egy-egy szakterületi tájékoztatási intézmény szerzi be és dolgozza fel a VINITI szolgáltatásait a kémia és kémiai technológia, az alaptudományok és a környezetvédelem té-

1. táblázat

A feldolgozás átlagos ideje a folyóirat, ill. szabadalom publikálásától a VINITI mágnesszalagos szolgáltatásaiban való megjelenésig

Ország	Folyóiratok	Szabadalmak esetében (hónap)
Szovjetunió	3	3–6
USA	6–7	7–8
NSZK	4	8–9
NDK	4–5	8
Japán	6	7–8
Nagy-Britannia	6	8–9
Kanada	7	–
KGST-tagországok	6	12–24

makörben. A ZIID hét műszaki témakörért, az ipar-gazdaságtanért és az informatikáért felel. 1982 szeptemberétől retrospektív állományt is épít.

Az NDK-ban hozzáférhető más szolgáltatásokkal összevetve a VINITI szolgáltatásai többféle előnyt nyújtanak. Az INSPEC-től eltérően a VINITI szabadalmakat is feltár, és a KGST-tagországok irodalma nagyobb súllyal szerepel benne. Egyes műszaki tárgyú mágnesszalagos szolgáltatások elemzése azt mutatta, hogy a VINITI rubrikátorának jelzetei megfelelnek az INSPEC osztályozási rendszere jelzeteinek, a tételeknél szereplő kulcsszavak pedig az INSPEC deszkriptorainak. A keresés mindkét helyen egyformán eredményes. A témafigyelési szolgáltatások aktualitása a két szolgáltatónál kb. azonos. Az INSPEC folyóiratanyaga ugyanakkor gazdagabb, bár sok jelentéktelen folyóirat is szerepel benne. A konferenciaanyagok nagyobb mennyiségben és naprakészebben szerepelnek az INSPEC szolgáltatásaiban.

A VINITI-nek egyre több szolgáltatása tartalmaz referátumot is (jelenleg a tételek 25%-a). Az indexelés minősége érezhetően javult. E tekintetben azonban az INSPEC, a CA és társaik színvonalasab-

Az NDK-ban jelenleg még egyetlen szakterületen sem konkurál belföldi szolgáltatás a VINITI-ével. Eddig nem vizsgálták azt sem, hogy a VINITI mágnesszalagos szolgáltatásainak átvételével nem lehetne-e a saját feldolgozást jelentősen csökkenteni.

1981 és 1984 között a ZIID-ben kipróbálták a mágnesszalagos szolgáltatásokat. 1984 végén már 134 keresőprofil alapján végeztek témafigyelést, a retrospektív keresések száma 170 volt 14 ágazat számára. 1985 végére a térítési díj bevezetése ellenére nőtt a használat mértéke. 1987-től szabványos témafigyelési profilekat bocsátanak a használók rendelkezésére.

A ZIID közvetlenül együttműködik a nagy kombinátok és a tudományos akadémia partnerintézményeivel a mágnesszalagos szolgáltatások célszerű hasznosítása érdekében. Pl. egy-egy szerződés megkötése előtt lehetőség van ingyenes keresésre.

A VINITI által távolsági hozzáféréssel elérhetővé tett adatbázisokban (kb. 5 millió tétel) eddig még nem végeztek keresést az NDK-ból. A Berlin–Moszkva vonal üzembe helyezése után most próbálják ki az online keresés előnyeit és hatékony módszereit: a találatok azonnali kinyomtatását, a gyorskeresést, a retrospektív keresést, a témafigyelést. Később döntenek majd el, hogyan építik ki a kapcsolatot – a ZIID közvetítésével – a kombinátok, a tudományos intézmények és a VINITI között.

A VINITI szolgáltatásaiban feldolgozott források kb. 80%-a megtalálható az NDK-beli könyvtárak állományában. Gondot okozhat azonban a gyűjteményes kötetek (pl. konferenciaanyagok) és bizonyos időszaki kiadványok beszerzése, ezért a VINITI-nek nagyobb mennyiségben kell majd rendelkezésre bocsátania a primer forrásokat. Számítógéppel olvasható formában 1986 végétől használható az NDK-ban a külföldi folyóiratok naprakész központi katalógusa. A másolatok könyvtárközi kölcsönzés útján szerezhetők be.

A ZIID központi adatbankjának, valamint a számítógépes tájékoztatási szolgáltatások és adatbankok nemzetközi hálózatának további kiépítése lehetővé teszi majd a teljesítmény növelését 1990-ig és utána is. Az NDK-ban különösen fontosnak tartják az online keresés bővítését a Szovjetunióból és a *Nemzetközi Tudományos és Műszaki Információs Rendszer* keretében más KGST-tagországo kból.

/BÖRNER, N.: Nutzung der Magnetbanddienste des VINITI der UdSSR für die Informationsversorgung der Kombinate und wissenschaftlichen Einrichtungen durch das ZIID. = Informatik, 34. köt. 1. sz. 1987. p. 3–4./

(Hegyközi Ilona)

A mesterséges intelligencia és a szakértői rendszerek kutatása, az eredmények hasznosítása és hatása a könyvtárosok és informatikusok képzésére

Az információtudomány új számítógépes kor küszöbére érkezett, amelyben a ma használatos, adatokat kezelő gépeket újak váltják fel, és ezek olyan feladatok megoldására is képesek lesznek, amelyekhez hagyományosan emberi intelligenciát tartottunk szükségesnek. Az ötödik generációs számítógépekben testet öltenek majd a mesterséges intelligencia (MI), a számítógépes nyelvészet és a szakértői rendszerek (SzR) kutatási eredményei. Az üzleti életben és az iparban már működnek az MI-kutatás kezdeti eredményeire épülő rendszerek, és látszik, hogy hasonló megközelítéssel érdemben javítani lehetne az információfeldolgozási, -tárolási és -keresési szolgáltatásokat.

Az MI-kutatások az 1950-es évek végén és a 60-as évek elején kezdődtek, amikor felismerték, hogy a számítógépek nem csupán óriási kalkuláto-

rok, hanem képesek logikai műveletek elvégzésére is. Tudtak kezelni szimbólumokat, legyenek azok numerikus vagy alfabetikus (szöveges) adatok, jelsorozatok, vagy akár természetes nyelvű kifejezések. A gép számára nem okoz gondot az ilyen típusú adatok binárisan kódolt változatának értelmezése. Ezzel a felismeréssel kezdődött meg a számítógépek alkalmazása fordításra, referátumok készítésére, cikkek tartalmának indexelésére, és más hasonló területeken, amelyeket korábban az emberi intelligencia kizárólagos hatáskörébe utaltak.

Nem feladatunk az MI fogalmának pontos meghatározása, és a filozófusokra hagyhatjuk annak eldöntését, hogy tudnak-e gondolkodni a számítógépek. Jelen vizsgálódásunk szempontjából megfelel *Linda Smith* magyarázata, miszerint az MI-kutatás célja az emberi intelligenciát igénylő információfel-